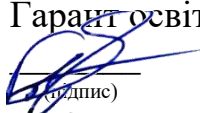

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Екології та техногенної безпеки» (№ 106)

Гарант освітньої програми

(підпис) Ігор БЕРЕШКО
(ініціали та прізвище)
« 26 » червня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Заповідна справа

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 10 Природничі науки
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 101 Екологія
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Екологія та охорона навколишнього середовища
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Кузнецова Н. В., доцент, к.т.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри Екології та техногенної безпеки (№ 106)

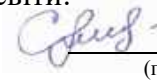
Протокол № 9 від «26» червня 2025 р.

Завідувач кафедри к.т.н. доцент
(підпис)

Вікторія КРУЧИНА
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Маргарита СУШКЕВИЧ
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

1. Загальна інформація про викладача

Кузнецова Наталія Володимирівна, доцент, канд. тех. наук, доцент, професор ХАІ викладає в університеті наступні дисципліни:

- безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист;
- біологія
- вступ до фаху;
- заповідна справа;
- проблеми регіональної екології;
- безпека життєдіяльності;
- екологія людини;
- екологія і здоров'я людини.

Напрями наукових досліджень: вирішення найважливіших проблем в сфері забезпечення безпечного функціонування людини в умовах сучасного виробництва.

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти	Денна/заочна
Семестр	3
Мова викладання	українська
Тип дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	4,5 кредити ЄКТС/ 135 годин (48 години аудиторної роботи з них: 24 години лекцій, 24 години практичних занять; СРЗ – 87 годин)
Види навчальної діяльності	лекції, практичні роботи
Види контролю	поточний контроль, модульний контроль, семестровий контроль - залік
Пререквізити	загальні знання фізики, хімії, біології
Кореквізити	відповідно до освітньої програми
Постреквізити	відповідно до освітньої програми

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення – формування усвідомлення та розуміння студентами проблеми раціонального природокористування, збереження довкілля нашої країни, її унікальних територій та об'єктів, а також формування знань про природно-заповідний фонд України, Червону книгу України та заповідну справу в цілому, також оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками і вміннями щодо організації, планування й здійснення природоохоронної діяльності в Україні, в тому числі охорони діючих, створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі України; вирішення актуальних природоохоронних проблем, застосовувати сучасні екологічні знання.

Завдання: ознайомлення з призначенням та функціями основних категорій ПЗФ (природно-заповідного фонду) в Україні та в світі; вивчення класифікації територій та об'єктів ПЗФ, прийнятої в світовій практиці та запровадженої в Україні; вивчення правової бази організації та функціонування ПЗФ в Україні; засвоєння основних критеріїв та принципів вибору місць для створення заповідних об'єктів та цінності їх територій; дослідження та детальне вивчення відмінностей у функціях, призначенні та меті створення 11 категорій ПЗФ України, що функціонують на даний час; оволодіння навичками проектування територій та об'єктів ПЗФ різного типу, оформлення клопотання про їх створення та інших право установчих нормативних документів; оволодіння навичками ведення основних структурних розділів Літопису природи в заповідниках.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов та вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК02 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК03 Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК06 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності (СК або ФК)

ФК01 Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ФК02 Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем.

ФК04 Здатність застосовувати нові підходи до аналізу та прогнозування складних явищ, критичного осмислення проблем у професійній діяльності.

ФК05 Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців.

ФК06 Здатність управляти стратегічним розвитком команди в процесі здійснення професійної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ФК07 Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.

ФК08 Здатність до самоосвіти та підвищення кваліфікації на основі інноваційних підходів у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ФК09 Здатність самостійно розробляти екологічні проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей.

Програмні результати навчання:

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР02. Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності

ПР05. Демонструвати здатність до організації колективної діяльності та реалізації комплексних природоохоронних проектів з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень.

ПР08. Уміти доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу.

ПР09. Знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПР10. Демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища.

ПР11. Уміти використовувати сучасні інформаційні ресурси з питань екології, природокористування та захисту довкілля.

ПР12. Уміти оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища.

ПР13. Уміти оцінювати потенційний вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на об'єкти ПЗФ.

ПР14. Застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах.

ПР16. Вибирати оптимальну стратегію господарювання та/або природокористування в залежності від екологічних умов.

ПР17. Критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення практичних задач і проблем екології.

ПР18. Уміти використовувати сучасні методи обробки і інтерпретації інформації при проведенні інноваційної діяльності.

ПР19. Уміти самостійно планувати виконання інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Природно-заповідні території та об'єкти.

Тема 1. Основні характеристики об'єктів природно-заповідного фонду України (категорії територій).

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Характеристика та критерій відбору до кожної з категорій. Завдання управління різними природоохоронними територіями. Природні території та об'єкти, штучно створені об'єкти, а також природоохоронні території, які не мають відповідників в світі, зокрема, регіональні ландшафтні парки і заповідні урочища.

Практична робота: Заповідна справа: мета, завдання, об'єкт, предмети і методи досліджень.

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до захисту практичної роботи, формування питань до викладача.

Тема 2. Критерії, якими користуються при заснуванні заповідників..

Форма занять: лекція, практична робота, самостійна робота.

Теми лекцій: Основні етапи заснування заповідників. Оцінні критерії території, що підлягає охороні. Напрямки і рівні дослідження територій. Критерій ступеня охоронності та загрози втрат. Критерій унікальності, рідкості, репрезентативності. Критерій бідності та багатства екосистем.

Практична робота: Нормативно-правові засади охорони і використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України.

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, формування питань до викладача, підготовка до захисту практичної роботи

Тема 3. Відповідальність за порушення правил охорони об'єктів природно-заповідного фонду України

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Основні відомості. Загальні вимоги щодо притягнення порушників до відповідальності. Адміністративна відповідальність, цивільна (майнова) відповідальність, кримінальна відповідальність. Відповідальність за порушення законодавства про рослинний і тваринний світ.

Практична робота: Категорії територій і об'єктів природно-заповідного фонду України

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, формування питань до викладача, підготовка до захисту практичної роботи.

Тема 4. Червона книга України.

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Організація збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України. Поділ у залежності від стану та ступеня загрози для популяцій видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, на категорії.

Практична робота: Оцінювання природно-заповідного фонду Харківської області

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, формування питань до викладача, підготовка до захисту практичної роботи

Тема 5. Формування природоохоронних територій в Україні.

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Головні періоди формування політики держави в галузі охорони природи та формування мережі природоохоронних об'єктів (XIX – XX ст.ст.). Фундатори заповідної справи.

Практична робота: Методика ведення кадастру заповідних територій

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, формування питань до викладача, підготовка до захисту практичної роботи

Модульний контроль 1

Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

Самостійна роботи здобувачів: підготовка до модульного контролю.

Модуль 2

Змістовний модуль 2. Біосферні заповідники України

Тема 6. Території природно-заповідного фонду України.

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Біосферні заповідники. Природні заповідники. Національні природні парки.

Практична робота: Критерії формування екомережі.

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до захисту практичної роботи, формування питань до викладача.

Тема 7. Характеристики біосферних заповідників України

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Характеристика біосферних заповідників України (фізико-географічні умови, рослинність, тваринний світ). Біосферний заповідник “Асканія-Нова”. Чорноморський біосферний заповідник. Карпатський біосферний заповідник.

Практична робота: Формування екомережі України та Харківської області.

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до захисту практичної роботи, формування питань до викладача.

Тема 8. Характеристика природних заповідників України

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Характеристика природних заповідників України (фізико-географічні умови, рослинність, тваринний світ). Канівський природний заповідник. Український степовий заповідник. Луганський природний заповідник. Ялтинський гірсько-лісовий природний заповідник. Природний заповідник “Єланецький степ”. Природний заповідник “Горгани”.

Практична робота: Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди щодо збереження біотичного та ландшафтного різноманіття.

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до захисту практичної роботи, формування питань до викладача.

Тема 9. Характеристика національних природних парків України

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Характеристика національних природних парків України (фізико-географічні умови, рослинність, тваринний світ). Карпатський національний природний парк. Азово-Сиваський національний природний парк. Національний природний парк “Подільські Товтри”. Національний природний парк “Святі Гори”.

Практична робота: Побудова схеми екологічної мережі (1-а частина)

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до захисту практичної роботи, формування питань до викладача.

Тема 10. Основні характеристики ПЗФ

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Теми лекцій: Основні характеристики об’єктів природно-заповідного фонду в закордонних країнах. Класифікація об’єктів природно-заповідного фонду в закордонних країнах. Завдання управління різними природоохоронними територіями. Природні території та об’єкти, штучно створені об’єкти.

Практична робота: Побудова схеми екологічної мережі (2-а частина)

Самостійна роботи здобувачів: опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до захисту практичної роботи, формування питань до викладача.

Модульний контроль 2

Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

Самостійна роботи здобувачів: підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

6.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання і захист практичних робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Змістовний модуль 2			
Виконання і захист практичних робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Виконання і захист індивідуального завдання (реферату)	0...10	1	0...10
За семестр			0...100

Іспит проводиться у вигляді тестування. Тест складається з 50 теоретичних питань (кожне з питань оцінюється в 2 бали). Максимум за тестування 100 балів.

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

6.2 Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74) – Показати мінімум знань та умінь. Захистити всі практичні роботи з оцінкою не нижчою за три бали та здати тестування з результатом не менше 60% вірних відповідей. Знати основні положення законодавчих і нормативно-правових актів України щодо забезпечення екологічної безпеки, принципи державного регулювання у сфері забезпечення охорони навколишнього середовища.

Добре (75-89) – Твердо знати мінімум, захистити всі практичні роботи з оцінкою не нижчою за чотири бали та здати тестування з результатом не менше 75% вірних відповідей. Виконати позааудиторну індивідуальну роботу (реферат).

Відмінно (90-100) – досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх. Захистити всі практичні роботи з оцінкою не нижчою за п'яти бали та здати тестування з результатом не менше 90% вірних відповідей. Знати основні положення законодавчих і нормативно-правових актів України щодо забезпечення екологічної безпеки, принципи державного регулювання у сфері забезпечення охорони навколишнього середовища. Виконати позааудиторну індивідуальну роботу (реферат).

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

7. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут»

8. Методичне забезпечення

1. Заповідна справа: навч. посіб. до практ. робіт / Н. В. Кузнецова. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2022. – 88 с.

10. Рекомендована література

Базова

1. Андронов В.А., Заповідна справа: навчальний посібник. /Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. – Х.: НУЦЗУ, 2013. – 204 с.

2. Гайченко В.А., Царик Й.В. Екологія тварин. Навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. – 232 с.

3. Мудрак О.В. Заповідна справа: Навчальний посібник для студентів галузі знань 10 “Природничі науки” О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 640 с.

4. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання. Ужгород: підприємство «Ліра», 2002. – 328 с.

5. Солодкий В.Д. Основи заповідної справи: Навчальний посібник. Чернівці. Зелена Буковина, 2008. – 408 с.

6. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: Навчальний посібник. Рівне: РДТУ, 2000. – 239 с.

7. Клименко М.О., Бедункова О.О. Кругообіг важких металів у водних екосистемах: Монографія. Рівне: НУВГП, 2008. – 216 с.

8. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. За загальною редакцією М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. К.: 2003. – 306 с.

Інформаційний ресурс

1. Законодавство України. Закон України про охорону навколишнього природного середовища URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

2. Законодавство України. Закон України про природно-заповідний фонд України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

3. Червона книга України URL: <https://redbook-ua.org/>